№ 253 ՍՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 14

1908

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՍՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 14 № 253

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թղթերը ղրկում են խմբագրութեան անունով.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Բացված է բաժանորդագրութիւն 1909 թ. համար

ՄՇԱԿ

(37-րդ ՏԱՐԻ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հասցէն

ТИФЛИСЪ, редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	»	»	10 ր.
11	»	»	»
10	»	»	9 ր.
9	»	»	8 ր.
8	»	»	7 ր.
7	»	»	6 ր.
6	»	»	»

Մասնաւոր ամիսները առանձին ՄԵԿ րուբլի.
Անգլիա տարեկան 6 ոսկի
Եւրոպա 30 ֆրանկ
[illegible] 10 րուբլի
Թիւրքիա 120 ղրուշ

[illegible]

[illegible]

[illegible] ...ներ, շատ կարճ միջոցում ընկերութիւնը կարող կը լինի կրթական հիմնարկութիւնների մի խիտ ցանցով պատել Թիւրքիայի հայաբնակ շրջանները։

Ծարախանեան վարդապետը հրաւի- [illegible]

Եւ, անկասկած, ցանկալի է, որ ծանր վշտերից և տառապանքներից տանջված ժողովուրդը կարողանայ կուլտուրական զարգացման ճանապարհով դարման անել իր խոր վէրքերին և, վերակազդուրված, ոտք դնել կանոնաւոր առաջադիմութեան լայն ճանապարհի վրա։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնդոն, 6 նոյեմբերի

«Times»-ին հեռագրում են Կ. Պօլսից հետևեալը.

Բ. Դրան մշակած բալկանեան կոնֆերենցիայի ծրագրի նախագիծը այսօր այստեղ յանձնվելու է այն պետութիւնների դիպլոմատիական ներկայացուցիչներին, որոնք ստորագրել են Բերլինի դաշնագիրը։ Նախագիծը կազմված է 7 կէտերից.

1) Արևելեան-Ռումելիայի պետական իրաւակարգի կարգաւորումը։

2) Բոլգարիայի պետական իրաւակարգի որոշումը, որ թողում է Բոլգարիայի վրա, իբրև արևելեան-ռումելիական հարկի ապառիկ պարտք։

3) Բօսնիայի պետական իրաւակարգի ստեղծման խնդիրը։

4) Կոմպենսացիա Սերբիայի և Չերնոգորիայի համար, որչափ որ այդօրինակ կոմպենսացիաները կը համապատասխանեն Թիւրքիայի շահերին։

5) Բեռլինի դաշնագրի 23-րդ և 61-րդ յօդուածների վերացումը, որ այսօր անհրաժեշտ է դառնում շնորհիւ այն հանգամանքի, որ Թիւրքիայում սահմանադրութիւն մացնելուց յետոյ այդ յօդուածները արդէն կորցրել են իրանց իմաստը։

7) Բեռլինի 29-րդ յօդուածի փոփոխութիւնը։

Թիւրքական պարլամենտը, ինչպէս որ արտաքին գործերի մինիստրը ասաց երէկ, կը բացվի ներկայ տարվայ նոյեմբերի 19-ին։ («Б. В.»)

—

Կ. Պօլսի հայ թերթերը հաղորդում են, որ օսմանեան պարլամենտի առաջին հայ անդամը ընտրված է արդէն։ Դա Համբարձում Պօյաճեանն է, Մուրադ անուանեալ, որը գործօն դեր է ունեցել Սասունի ապստամբական շարժման մէջ։ Պօյաճեանն ընտրված է Սսի շրջանից։

—

Թէհրանից հաղորդում են «Г. М.» լրագրին, որ սպանված հայերի թաղման առիթով յեղափոխականները ցոյց կազմակերպեցին շահի դէմ։

Գնդապետ Լեախովի կօզակների բրիգադայի զօրամասը արդէն միացել է Էյն-ուդ-Դօվլէի զօրաբանակին։

—

Արժանահաւատ աղբիւրներից հաղորդում են «Р. С.» լրագրին, որ Սաթթար-խանը, վերջնականապէս ամրացնելով իր դիրքը Թաւրիզում, բազմաթիւ զօրախմբեր է ուղարկել թընդանօթներով Թալիշ, Արդաբիլ և Խալխալ՝ օգնելու տեղական յեղափոխականներին, որոնք կռիւ են մղում շահի դէմ։

—

Տրապիզօնի վրայով Թաւրիզում ստացվել են 10,000 գերմանական «մաուզերներ» երկու միլիօն փամփուշտներով։ («Г. М.»)

—

Կ. Պօլիս, 6 նոյեմբերի

Պարսից դեսպան Միրզա-Րիզա-խանը երէկ երկարատև խօսակցութիւն ունեցաւ արտաքին գործերի մինիստրի հետ։

Դեսպանը նոր առաջարկութիւններ արեց Թիւրքական քաղաքականութեան ղեկավարին այն աջակցութիւնների առիթով, որ ցոյց են տալիս Թիւրքաց պաշտօնատար անձինք պարսկական յեղափոխականներին։

Միևնոյն ժամանակ դեսպանը բացատրութիւն պահանջեց Թիւրքական զօրքերի ուժեղացման համար Էրզրումում։ Թիւրքիայի արտաքին գործերի մինիստրը խուսափել է ուղղակի պատասխան տալուց։ («Б. В.»)

—

Կ. Պօլիս, 11 նոյեմբերի

Յոյներին հակազդելու նպատակով Թիւրքերը եւ կազմակերպեցին նախընտրական հակա-մանիֆեստացիա։ Թափօրը անցնում էր քաղաքով երաժշտութեամբ և օրհներգներով՝ զօրքերի ուղեկցութեամբ։

Հայերը, հոգևորականութեանը գլուխ ունենալով, դրօշակներով, հեծելազօրի ուղեկցութեամբ, ցոյց արեցին Բարձրագոյն Դրան առաջ իբրև շնորհակալութիւն ընտրութիւնների ընթացքի համար։ Քեամիլ-փաշան ողջունեց ցուցարարներին։

Աւստրիական դեսպանը եռանդուն բողոք ներկայացրեց Բարձրագոյն Դրանը աւստրիական ապրանքների բօյկօտի առիթով։ Դեսպանը յայտնեց, որ Աւստրիան բանակցութեան մէջ չի մտնի աննեկսիայի առիթով, մինչև որ չը վերացվի բօյկօտը, և աւելացրեց, որ Աւստրիան պատրաստ է մեծ կոմպենսացիա տալու։ Քեամիլ փաշան գրաւոր կերպով պատասխանել է, որ մինիստրութիւնը անզօր է ներգործելու ազգային զգացմունքի վրա։ («Кс.»)

—

Կ. Պօլիս, 12 նոյեմբերի

Թիւրքերին թշնամական մի շարք ցոյցեր և ընտրութեան հողի վրա անկարգութիւններ առաջ բերելու անաջող փորձեր անելուց յետոյ, տեղիս յոյները հանգստացան և մասնակցում են պատուիրակների ընտրութիւններին, նկատի առնելով որ երիտասարդ-Թիւրքերը խոստացան նրանց տալ 2 պատգամաւորական տեղեր մայրաքաղաքի կողմից, չը նայած որ նրանք մերժեցին նախօրօք համաձայնութիւն կապել երիտասարդ-Թիւրքերի հետ։ Իշխանութիւնները ամբողջ ժամանակ իրանց չէզոք, բայց հաստատակամ պահեցին։

Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան թղթակցի հետ խօսակցելու ժամանակ արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց, որ սլաւօնական երկրների ներկայացուցիչների հետ բանակցութիւնները ընթանում են աջող կերպով. Բոլգարիայի և Սերբիայի հետ համաձայնութիւն կը կայանայ մօտիկ ապագայում։ Թիւրքիան հասկանում է բալկանեան պետութիւնների հետ ունենալիք սրտագին միութեան շահերը, որ ապահովելու է Բալկանեան թերակղզու հանգստութիւնը և օսմանեան պետութեան կուլտուրական զարգացումը։ Աւստրիայի վերաբերութեամբ մինիստրը ասաց, որ նրա հետ բանակցութիւններ կարելի է վարել միայն այն ժամանակ, եթէ նա կը համաձայնէ աննեկսիայի և նրա հետ կապված Թիւրքիայի, Սերբիայի և Չերնօգօրիայի կոմպենսացիաների հարցերը յանձնել կօնֆերենցիայի քննութեան։ Վերջիններիս պահանջները պաշտպանում է Բ. Դուռը։

Աւստրիական դեսպան Պալլավիչինին լուրջ առաջարկութիւն արեց Բ. Դրան, պահանջելով ստիպել մաքսային բեռնակիր բանուորներին բեռնել աւստրիական շաքարը, որ այժմ գտնվում է բօյկօտի տակ։ Լուր է տարածված, թէ Պալլավիչինին սպառնացել է նոյնիսկ նրանով, որ նա կը մեկնէ՝ եթէ իր այդ պահանջը չը կատարվի։

«Թանին» լրագիրը հաղորդում է, որ ֆրանսիական դեսպան Կօնստանը թողնում է իր պաշտօնը։ («Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 12 նոյեմբերի

Իտալական ուսանողների ձերբակալութիւնները շարունակվում են։ Ձերբակալվածների մէջ մի քանիսը վիրաւորված էին հրացաններով։

Տրիէստում տեղի ունեցաւ մի հրակայական ցոյց։ Ցուցարարները Ջար-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ *)

—

Պատգամաւորները Իտալիայէն՝ Ֆրանսիա կերթան։ Պարիզ կը տեսնուին մեծ դիւանագէտ Նուպար փաշայի հետ. ան իր գործակցութիւնը կը խոստանայ, բայց կը խրատէ քիչ մը չափաւորութիւն։ Մ. Չերազ ապրիլ 2-ին կը դիմէ արտաքին գործոց մինիստրութեան գեր-ատենադպիր պ. Փաիյեար-Դիւգլերէի, Ֆրանսական ազնիւ ընդունելութեան կարժանանայ, հայկական հարցի դօկիւմանները իրեն ալ կը յանձնէ, խնդրելով որ զանոնք ներկայացնէ արտաքին գործոց մինիստր Ուադդինգտոնի և ունկնդրութիւն խնդրէ պատգամաւորութեան համար։ Մ. Չերազ կը տեսնուի նաև «Temps» լրագրի հայասէր խմբագրապետ պ. Էբրարի հետ, կը խնդրէ հայկական հարցի համար անոր հեղինակաւոր գրչի աջակցութիւնը։ Խմբագրապետը կը խոստանայ ինքը անձամբ գրելու, ոչ անմիջապէս, «վասն զի,—կըսէ,—մեր հասարակութիւնը մոռացկոտ է. պիտի գրեմ,—կըսէ,— համաժողովի ատեն, որպէսզի ազդեցութիւն մը ունենամ լիազօրներու վրայ»։ Պատգամաւորները ապրիլ 5-ին գերման դեսպան Հոհէնլոհէ իշխանին հետ կը տեսնուին։ Ան իրենց կիմացնէ խնդրոյն տեղեակ ըլլալը և խոստովանի, որ խնդրանքնին ամենաարդար է, միայն մութ կէտ մը կայ, կըսէ. «Հայերը այնքան ույժ ունի՞ն, որ կարող ըլլան նուաճել միւսիւլման հրոսակները և կառավարել երկիրը»։ Հայրիկ կը պատասխանէ. «Եթէ հայերը զէնք կրելու հրաման ունենան, կարող են նուաճել քիւրդերը և կառավարել իրենց հայրենիքը»։ Իշխանը գոհ կը մնայ այդ պատասխանէն։ Պատգամաւորներու մեկնելուն՝ կըսէ անոնց. «Ձեզի խրատ մը ունիմ։ Հայերը կրցան ռուսին բարեկամութիւնը ձեռք ձգել. ան լաւ տրամադիր կերևի ձեր հարցին նկատմամբ. ջանալու է նաև Անգլիոյ բարեկամութիւնը վաստկիլ։ Գացէք Լոնդրա և տար աշխատեցէք։ Գալով մեզի, ն. վ. Գերմանիոյ կայսեր տէրութիւնը բոլորովին համակրած է ձեր հարցին»։

Ապրիլ 8-ին պատգամաւորները Ֆրանսայի արտաքին գործոց մինիստր Ուադդինգտոնի ունկնդրութեան արժանի կըլլան։ Մ. Չերազ Հայրիկի կողմէն կը խօսի։ Մինիստրը կիմացնէ, թէ իրենց յիշատակագիրը կարդացեր է, ու կը հարցնէ, թէ Հայաստանի ո՞ր մասին համար կը խնդրեն ինքնիշխանութիւն, արդեօք Էրզրումի գաւառին համար։ Կը պատասխանէ։ Ոչ միայն Էրզրումի գաւառին, այլ նաև Վանայ, Տիգրանակերտի և Տրապիզոնի համար։ Յետոյ խաղ մինիստրին ներկայացուածին իրեն ալ կը հաղորդեն։ Մինաս Չերազ կիմացնէ Ուադդինգտոնի, թէ հայ ազգը Ֆրանսայի վրայ շատ վստահացած է, և միևնոյն ատեն կը յայտնէ, թէ ամբողջ հայութիւնը ֆրանսական սիրտ մը ունի, իրենց լեզուով կը խօսի, Ֆրանսայի ամբողջովին կը համակրի։ Մինիստրը շնորհակալ կըլլայ հայկական համակրանքին համար։ Կիմացնէ, որ Ֆրանսան հայկական խնդրին համար անտարբեր չի մնար, և թէ ինքը անձամբ Ասիա այցելելուն՝ մօտէն ծանօթացած է հայ հասարակութեան, և հայ գրականութիւնն ու պատմութիւնը իրեն ծանօթ է, կը ճանչնայ նշանաւոր հայեր։ Կիմացնէ, թէ ինքը ամբողջովին տրամադիր է վեհաժողովին մէջ պաշտպանելու հայկական հարցը, ու կըսէ, թէ հայ ազգին և երկրին իրմէն աւելի ծանօթ մէկը պիտի չգտնուի վեհաժողովին մէջ։ Մինիստրը ամեն տեսակէտով զինքը հայուն անկեղծ համակրող մը ցոյց կուտայ։

Պատգամաւորները կը գտնեն Անգլիայի դեսպանը՝ լորդ Լիոն. անկէ ալ լաւ ընդունելութիւն կը գտնեն։ Ան կիմացնէ, թէ ինքը ապահով է, որ Լոնդրա իրենք յօժարակամ կընդունուին, եթէ հարցերու մէջ չափաւոր լեզու մը բանեցնեն։ Եւ կը տարակուսի, որ հայը կարենայ կառավարել իր երկիրը, քանի որ հոն հրոսակներ կան և հայը վաղուց է, որ զինուորական կրթութենէն զրկուած է։ Նկատել կուտան Պոլսոյ հայ բեռնակիրները. և կը հարցնեն, որ եթէ անոնց համազգեստ հագցնեն և զինեն, պատկառելի զինուորներ չե՞ն դառնար։ Դեսպանը «իրաւունք ունիք,—կըսէ։—Անոնք կատարեալ հերոսներ են, զինուորական կրթութիւն առնելով, աշխարհիս ամենէն առաջնակարգ զօրքերը կըլլան»։ Լորդ Լիոն կը յորդորէ, որ երթան Լոնդրա, և կիմացնէ, որ ինքը ի նպաստ հայկական հարցին պիտի գրէ լորդ Սալզբըրիի։ Ապրիլ 11-ին պատգամաւորները Լոնդրա կըլլան։ Հոն հայ գաղութը հիացումով զիրենք կընդունի. հռչակաւոր խոհական դիւանագէտ Մելքոն խանը կը խոստանայ իր գործակցութիւնը, ինքը և կը յորդորէ, որ իրենց հարցերու մէջ չափաւոր ըլլան։ Կը տեսնուին հայասէր գիտուն հրապարակախօս՝ Արարատ բարեկամ պ. Ջէմս Բրայսի հետ. հոյակապ գրիչը կը խոստանայ կրկնապատկել իր աջակցութիւնը հայկական հարցի յաղթանակին համար։

Դիւանագիտութեան լեզուն գոյն չունի։ Մ. Չերազ ըստ ազգաց կօսկեզօծէ բառերը և կաշխատի գրաւել հեղինակաւոր անձանց համակրանքը միշտ բնականաբար ի նպաստ հայ ազգին։ Լոնդրայի մէջ կը տեսնուի կարևոր թերթերու վարիչներու հետ. մամուլը ույժ է. իրեն կը ձգէ այդ ույժը. ուրիշ երկրորդական դիւանագէտ անձերու հետ կերևի. անոնք ազդեցիկ են. անոնց աջակցութիւնն ալ կապահովցնէ։ Ջէմս Բրայս ոգևորուած է, վանքի Վարժապետանէն և Պոլսոյ ու Զմիւռնիոյ հայ գաղութէն շնորհակալութեան նամակներ առած է. ան կը պատրաստուի հայկական հարցով գրգռել անգլիական մամուլը։ Հայ պատգամաւորները երկարօրէն կը տեսնուին լորդ Սալզբըրիի հետ. իր կարուկ խօստումը կըլլայ, թէ հայերը պիտի ունենան լաւ վարչութիւն մը, լաւ, ազատ ու խաղաղ պիտի ապրին։ Խօստումներուն մէջ հեռատեսութիւն ցոյց կուտայ։ Լորդ Սալզբըրի մեծ յոյսեր արծարծելու պատրանքէն կը զգուշացնէր իր որոշ խօսքերով։ Լոնդոն մենք ունեցանք մեր ամենէն եռանդուն, ամենէն աւելի բարեկամ Գլադստոնը, որ հիանալի մտերմութեամբ կը պատուէ մեր պատգամաւորները և կիմացնէ թէ Սալզբըրի քրիստոնեայ ցեղերուն անկեղծ բարեկամ է. բայց կամէրայի վրայ մեծ ազդեցութիւն չունի։ Կակնարկէ լորդ Բիքընսֆիլդի լիազօր տիրապետող ույժը։ Կիմացնէ թէ անգլիական կամէրան որքան ալ Թիւրքիոյ քրիստոնէից նկատմամբ անորոշ դիրք մը կը բռնէ, սակայն անգլիացի ժողովուրդը անոնց իրական մեծ համակրանք մը կը տածէ։ Գլատսդըն կիմացնէ նաև, որ բոլոր սրտով մեզի կաջակցի, միայն դիտել կուտայ, որ ինքը հեղինակութիւն չունի կամէրային մէջ։

Մ. Չերազ կառաջնորդէ Հայրիկը դեսպաններու քով. Լոնդոնի Ֆրանսական դեսպանը սիրով կընդունի զիրենք. միայն այս կասկածը կը հանէ, թէ գուցէ Թիւրքը նուաճելով, մահմեդական և քրիստոնեայ ցեղերը իրարու հետ պատերազմին։ Հայրիկ կիմացնէ, թէ իրենք վարչութենէն կը նեղուին, ոչ թէ Թիւրք ցեղէն. դեսպանը շատ գոհ կը մնայ ու կիմացնէ, որ Ֆրանսան պիտի պաշտպանէ հայկական դատը։ Գերմանիոյ դեսպանը՝ Միւնստէր դեռ աւելի ընտանի և համակրելի կերևնայ. կիմացնէ, որ այդ առթիւ պիտի գրէ Բիսմարքին, և կապահովցնէ, թէ Բիսմարք կուզէ փրկել Թիւրքիոյ լուծին տակ եղած քրիստոնեայ ցեղերը։ Ինքը բոլորովին կը համոզուի, որ պէտք է հայուն վերադարձուի հայ հայրենիքը, և միշտ կը կրկնէ. «Oui, il faut vous donner votre pays»։. Խանդավառօրէն կը վարուի այդ համակրելի դեսպանը։

(Կը շարունակվի) Ե.

*) Տես «Մշակ» № 247.

դեցին «Աւստրիա» միութեան տան պատուհանները: Քաղաքային խորհուրդը, առեւտրական պալատը և գէմստվային խորհուրդը Վիէննա բողոքներ ուղարկեցին: Տրիէստի քաղաքապետը մեկնեց Վիէննա:

Քաղաքի հեռաւոր քաղաքամասերում նոյնպէս տեղի են ունենում ցոյցեր:

Իտալիայից տեղեկութիւններ են ստացվում ուսանողութեան ծայրայեղ յուզված դրութեան մասին: Հռոմում համալսարանը փակ է ի նշան սգի. համալսարանի դրօշակը իջեցված է: Համալսարանի բակում պրօֆ. Գուբէրնատիսը յորդոր է կարդացել ուսանողներին պաշտպան կանգնել Աւստրիայի իրանց եղբայրներին: Ապա ուսանողներն այրել են աւստրիական դրօշակը և Ջիօլիտտիի ու Տիտտօնիի պատկերները և ուղղվել դէպի աւստրիական դեսպանատուն, որ պաշտպանվում է զօրքերով:

Նոյն տեսակ ցոյցեր տեղի են ունեցել Ֆլօրէնցիայում, Պադուում և Բօլօնիում, ուր ուսանողները գրոհ տալով ձեռք են ձգել աւստրիական դրօշակը և այրել նրան: Վիէննայի բոլոր բարձր կրթական հաստատութիւնները փակ են: («Հ. Գ.»)

—

Բերլին, 12 նոյեմբերի

Կայսրը մրսելու պատճառով անկողնում կը մնայ այսօր եւս: («Հ. Գ.»)

—

Սերբիայում Միջին-Ասիայից տեղեկութիւններ են ստացվել, որ այնտեղ կազմակերպվում են կամաւոր խմբեր սերբերին օգնելու համար

1878 թւին Փոքր-Ասիա են գաղթել Բօսնիայից և Հերցեգովինայից բազմաթիւ մահմեդականներ, որոնք չը ցանկացան հաշտվել իրանց հայրենիքի նոր դրութեան հետ: Գաղթել են հին և հարուստ տոհմի անդամներից շատերը, սակայն, առանց յոյս ունենալու վերադառնալ իրանց արդէն աւստրիացված հայրենիքը. և հէնց որ Փոքր-Ասիայում լուրեր ստացվեցին, որ Սերբիայի և Աւստրիայի միջև Բօսնիայի ու Հերցեգովինայի առիթով պատերազմը հաւանական է, Փոքր-Ասիայի բօսնիացի էմիգրանտները սկսեցին կամաւոր խմբեր կազմակերպել օգնելու սերբերին պատերազմի դէպքում: Միայն Զմիւռնիայում կամաւորներ են գրվել 4,000 հոգի. փոքր-ասիական միւս քաղաքները պակաս թիւ չեն տայ: Դրանց պատգամաւորութիւնը մօտ օրերս ուղևորվել է արդէն Բելգրադ: («Б. В.»)

—

Պարիզ, 11 նոյեմբերի

Դիպլօմատիական շրջաններում հաւատացնում են, որ բարօն Էրենտալը առաջարկել է չերնօգօրիական իշխան Նիկօլային մտնել Աւստրիական գերիշխանութեան տակ: Աւստրիական իշխանութիւնը խոստանում է Չերնօգօրիային առեւտրական շահաւէտ պայմաններ՝ չերնօգօրիական գօրքի վրա հսկողութիւն ունենալու պայմանով: Իշխանը մերժել է այդ առաջարկը: Լուր է պտտում, որ նոյնօրինակ պաշտօնի առաջարկով Աւստրիան դիմել է նաև Բօլգարիային: («Кс.»)

—

Պետերբուրգ, 11 նոյեմբերի

«Русь» լրագիրը ասում է, որ Պարսկաստանի գաւառներում արդէն սկսում են միութիւն կազմել: Թաւրիզի կռիւը կը դառնայ ընդհանրական:

«Рѣчь»-ը, մատնանշելով Ատրպատականի անջատման և Թիւրքիային միանալու անխուսափելիութիւնը, պահանջում է՝ որպէս զի Ռուսաստանը և Անգլիան միասին եռանդով բողոքեն շահի գործողութիւնների դէմ:

Վիլհելմ կայսրը մի ինչ-որ թղթակցին տուած ինտերվիւի միջոցին ասել է, որ նա առաջարկում է Ամերիկային դաշինք կապել Անգլիայի դէմ, և յայտնում է, որ որքան շուտ պայթի պատերազմը, այնքան լաւ: Հոկտեմբերեանները յանձնարարել են բարօն Մէյենդօրֆին, Կամենսկուն և Գօլօլօբօվին հաւաքել բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները Պետական Դումայում հարցապնդում անելու այն կրկնվող դէպքերի առիթով, որոնք կատարվում են Կովկասում աւազակների ձեռքով: Մերձաւոր առիթը Կուբանի շրջանում կալուածատէր Նէյֆելդին գերելու դէպքն է:

Քրէական պատասխանատուութեան են ենթարկվում 129-րդ յօդուածի հիման վրա «Русск. Знамя»-ի խմբագիր Դուբրովինը և «Вечеръ»-ի խմբագիր Տաբուրնօն: («Б.» և «Кс.»)

—

Պետերբուրգ, 12 նոյեմբերի

Եկաւ Թէհրանի ռուս դեսպան Հարդվիգը: («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 12 նոյեմբերի

Բէյտէրին հաղորդում են Տրիպօլից, որ իտալական պօստային շոգենաւը նոյեմբերի 11-ին ենթարկվեց բոյկօտի այն պատճառով, որ նրանով բերել էին աւստրիական ապրանք: Շոգենաւի կապիտանին հաղորդվեց, որ նա կարող է բանւոր ձեռքեր ստանալ ապրանքը դատարկելու համար միայն այն պայմանով, երբ աւստրիական ապրանքները կը մնան շոգենաւի վրա: («Հ Գ.»)

—

Վիէննա, 12 նոյեմբերի

«Cor. Bureau»-ն հաղորդում է, որ Կ. Պօլսի աւստրօ-ունգարական դեսպան Պալլավիչինին հաւանօրէն մօտիկ ապագայում կը մեկնէ կարճ արձակուրդով: Դեսպանին յետ կանչելու լուրերը չեն հաստատվում: («Հ. Գ.»)

—

Մալտա, 12 նոյեմբերի

Ալէքսանդրիա մեկնող «Սարանիա» նաւի վրա, նաւամատոյցից մի մղոն հեռաւորութեան վրա հրդեհ ծագեց: Երկու հարիւր ճանապարհորդներ և նաւաստիների մի մասը սարսափահար նետվեցին ջուրը: Ուժեղ քամին արգելք եղաւ ազատարար աշխատանքներին: Շատերը խեղդվեցին: («Հ. Գ.»)

—

Կրագուեվաց, 7 նոյեմբերի

Սերբիայի հին մայրաքաղաք Կրագուեվացը շատ լաւ է բնորոշում Հին Շումադիայի տրամադրութիւնը: Թէ ինչպէս են սերբիական այդ «առաջին աթոռանիստի» բնակիչների զգացմունքներն ու ձգտումները, այդ մասին վկայում է հետեւեալ փաստը: Կրագուեվացում բանակ դրած զօրքերի 11-րդ գունդը մօտ ժամանակներս հրաման ստացաւ պատրաստ լինել սահմանագլուխը գնալու: Հրամանը անմիջապէս յայտնի դարձաւ քաղաքի ազգաբնակութեանը և նոյնիսկ տարածվեց շրջակայ գիւղերն ու աւաններ, որտեղից սկսեցին քաղաք հաւաքվել բազմաթիւ գիւղացիներ զինված ամեն տեսակ գործիքներով, եղաններով, թիերով, երկաթի կտորներով, մանգաղներով, դանակներով և հրացաններով: Նրանք ամենքն էլ պատրաստ էին գնդի հետ միասին թշնամու դէմ գնալ:

Կրագուեվացի բոլոր չափահաս աղամարդիկ կամաւորներ են գրվել և տօներին վարժվում են հրացանաձգութեան ու զինւորական մարզանքների:

«Կարմիր Խաչի» կարիքների համար այստեղ հաւաքված է 100,000 դինար:

Այստեղ այն խորին համոզմունքն է տիրում, որ պատերազմը անխուսափելի է, և այդ բացատրում են սլաւոնների կողմից դէպի շվաբներն ունեցած օրգանական ատելութեամբ:

Կրագուեվացը սերբիական սօցիալիստների բերդն է: Այստեղից է ուղարկված սկուպշչինա միակ սօցիալիստ պատգամաւոր Կացլերովիչը: Սօցիալիստները այստեղ ունեն սեփական կլուբ: Ձեր Թղթակցի հետ խօսելիս, սօցիալիստները ասացին, որ նրանք էլ բոլորի հետ միասին զայրացել են Աւստրիայի վարմունքի համար և ըմբռնում են Սերբիայի սարսափելի դրութիւնը, բայց կարծում են, որ դեռ էլ հնարաւորութիւն կայ աւելի կուլտուրական միջոցներով, քան պատերազմն է, պաշտպանելու Սերբիայի իրաւունքները: Սերբիական սօցիալիստները դիմել են միւս երկրների սօցիալիստներին բողոքելով շվաբական յափշտակութեան դէմ և արդէն պատասխան են ստացել, որ նրանք մեզ հետ համերաշխ են:

Ձեր Թղթակիցը խօսակցութիւն է ունեցել նաև գիւղացիների հետ: Նրանց վերաբերմունքը դէպի ներկայ վայրկեանը գիտակցական է: Նրանց համակրութիւնը Ռուսաստանի կողմն է և նրա վրա էլ մեծ յոյսեր են դնում: Գիւղացիները ասում են.

— Պատերազմել հարկաւոր է հէնց այժմ: Ինչձու յետաձգել, երբ մենք ամեն բան ունենք—հագուստ, դրամ և ձմեռ, որից վախենում են շվաբները:

Գիւղացիների գերակշռող տրամադրութիւնը մեծ համոյքն է «Ջարդել անիծեալ բռնաւորներին»:

Պատերազմական տրամադրութիւնը գաւառներում մեծ է, և նոյնիսկ աւելի՝ քան թէ Բելգրադում: Սերբիական կառավարութիւնը ստիպված է բոլոր ոյժերով զսպել ժողովրդական այդ ձգտումները: («Р. С.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

—

Թաւրիզ, 8 նոյեմբերի

Վերջնականապէս հաստատվում է, որ Մուժամբար գիւղի վրա յարձակվողների թւում եղել է և յայտնի Ռահիմ-խանի որդի Բօիւկ-խանը իր հեծելազօրքով: Այս այն Ռահիմ-խանը և որդին են, որոնց գործն է եղել տասնեակ, քսանեակ տարիներ աւերել, ասպատակել Ատրպատականը, մասնաւորապէս Ղարադաղը, ուր ժամանակին «Ռահիմ-շահ» անունով է յայտնի եղել այդ պետական աւազակապետը իր վայրագութիւնների, բարբարոսութիւնների և դրանց շնորհիւ դիզած իր մեծաքանակ հարստութեան շնորհիւ: Իր սխրագործութիւնների պատճառով քանի-քանի անգամ մահվան է դատապարտված եղել, բայց ամենակարող ոսկիների շնորհիւ կարողացել է միշտ գերծ մնալ դահճապետի դանակից, այս օրինակուրկ երկրում:

Իր ունեցած վերօղրեալ արժանիքների շնորհիւ, պարսկական շարժումների ընթացքում ներկայ շահի աջ թևը դարձաւ այդ «հայրենասէր փաստակաւորը», որին Ղարադաղից Թէհրան քաշեցին մէջլիսը տապալելու համար, Թէհրանից զանազան պատրուակներով Թաւրիզ ուղարկեցին անջումանները ցրելու համար, խոկ իր արժանի ժառանգ Բօիւկ-խանը զբաղված էր Ատրպատականի խաղաղ գիւղերը աւերելով և թշուառ գիւղացիներին կոտորելով:

Ահա այդ աւազակապետ հայրը ներկայումս գտնվում է Ղարադաղում:

Դրութեան լրջութիւնը և սպառնալից հեռանկարի ուրուականը, որոնց հաւանականութիւնը գալիս են հաստատելու Ղարադաղից Ռուսաստանի վրայով ստացված նամակները, ստիպեցին Ատրպատականի թեմական խորհրդին երկրորդ անգամ դիմել տեղիս հինգ հիւպատոսութիւններին, Էյն-ուդ-Դօվլէին և Սահակ արքեպիսկոպոսի միջոցով Թէհրան շահին, կրկին անգամ նկարագրելով Մուժամբարի դէպքերի մանրամասնութիւնները, յայտնելով որ խժդժութեան հեղինակները եղել են պետութեան պաշտօնեաներ և թւելով Ղարադաղին սպառնացող՝ Ռահիմ-խանի, Ալի-խանի և այլոց անունները, խնդրելով որ ամեն հնարաւոր և շուտափոյթ միջոցներ գործ դրվեն Ղարադաղի գիւղերը ազատելու սպառնացող վտանգից, պատժելու Մուժամբարի արհաւիրքների հեղինակներին և լուրջ խորհրդածութեան ենթարկելու Մուժամբարի թշուառ բնակիչների դրութիւնը, որոնց գաղթի ծայրը արդէն հասել է Թաւրիզ:

Մեծ յոյս ունենք և Թէհրանի դեսպանների վրա, որոնք կը հասկացնեն Թէհրանի կառավարութեան, որ ոչ մի երկրում տեսնված չէ, որ խաղաղ ազգաբնակութիւնը կոտորվի պետական զօրքերով և ձիաւորներով:

Օր աւուր մռայլվում է մթնոլորտը: Թէպէտ Էյն-ուդ-Դօվլէի պաշտօնական վերջնագիրը չէ հաստատվում, բայց ամենքը սպասում են ամսի 2-ին (պարսից), 4 օրից յետոյ, թնդանօթների որոտին, որոնց հոգեւոր աղմուկը մօտ 40 օր է միայն, որ դադար է առել:

Երեք տեսակի բանաձև կայ հրապարակի վրա. 1) Թողնել, որ ռուսները գրաւեն Ատրպատականը, 2) հրաւիրել Թիւրքերին փոխարէն ռուսների, 3) զիջումներ անել կառավարութեան, թողնել Էյն-ուդ-Դօվլէին մտնել քաղաք, որպէսզի օտարների միջամտութիւն առաջ չը գայ:

Այս երեք բանաձևից դուրս մնում է միայն ցմահ դիմադրութիւնը, որի ինչ հետեւանք ունենալու մասին դժուար է գուշակել:

Կան ասողներ, որ ռուսների՝ Թաւրիզ մտնելուն դէմ չեն սահմանադրականները այն համոզմամբ, որ ռուսների հովանաւորութեամբ աւելի շատ կառաջադիմի երկիրը և աւելի շուտ կարելի է յուսալ, որ Պարսկաստանի ռէժիմը սահմանադրականի կը վերածվի, այն ակների նկատումով, որ եթէ Կովկասի գիտակից պարսիկների յորդորներն ու աջակցութիւնը չը լինէին, Պարսկաստանի դարևոր մրափը երկրի ժողովուրդը խանգարելու համարձակութիւնը չէր ունենայ: Կան և մտածողներ, որ կատաղի ճակատամարտ տեղի կունենայ, եթէ ռուսները փորձեն սահմանը անցնել կամ Թաւրիզին մօտենալ:

Վերջին նամակով յայտնածս լուրը, որ իբր ռուսաց մի զօրամաս անցել է Արաքսը, չէ ճշտվում:

Այս բօպէիս կարդացի Ջուլֆայից ստացված մի նամակ, որով յայտնում են, որ 1000 ձիաւոր և հետևակ պատրաստ են Ջուլֆայում. խօսվում է, որ հետզհետէ պիտի այդ թիւը աւելանայ և մինչև 10 օր բանակը անցնի սահմանը. նամակաբերը աւելացնում է, որ ինքը չէ հաւատում վերջին լուրերին:

Իրօ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Վան, 28 հոկտեմբերի

Վանիտառաջնորդ Զաւէն վարդապետը Կովկասի լրագիրներում կոչ էր ուղղել բոլոր հայ գաղթականներին վերադառնալու իրանց հայրենիքը, վստահեցնելով որ կառավարութիւնը պիտի դարձնէ նրանց՝ քիւրդերից գրաւած իրանց հողերը:

Ես թերահաւատութեամբ էի վերաբերվել դէպի այդ կոչը և կառավարութեան անուանական խոստումը. Նոյն թերահաւատութիւնն ունեցել են նաև Կովկաս վերաբնակող հազարից աւելի տնւոր հայ գաղթականներ, որոնք իրանց կողմից պատգամաւոր ընտրել ու ղրկել են 19 պատուաւոր ազգայիններ, քննելու և իմանալու համար թէ ճշմարիտ է, արդեօք, որ Թիւրքիայում սահմանադրական օրէնք է հրատարակվել. ճշմարիտ է, որ հայրենիքում ազատութեան, արդարութեան, հաւասարութեան նոր կանոններ են հաստատվել, որ կեանքի, պատւի և ստացուածքի ապահովութիւն է տիրում. վերջապէս ճշմարիտ է, որ գրաւված հողերը գաղթականներին վերադարձնելու են:

Դժբաղդաբար նրանց քննութեան արդիւնքը եղել է բացասական: Այն օրերում, որ նրանք հասել են Արճէշ, այնտեղ են եղել միաժամանակ Հիւսէյն, Էմին և այլ փաշաներ ու քիւրդ բէկեր, որոնց անունից Հիւսէյն փաշան հեռագրել է Կ. Պօլիս, որ՝ «մենք քիւրդերս ընդունում ենք արդարութիւնը. իսկ ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն բնաւ չենք ընդունի»: Իսկ Արճէշի կառավարութիւնն էլ վերադարձող պատգամաւորներին վհատեցնելու համար գիտէք ինչ արաւ. Էմին փաշայի և ուրիշ քիւրդ և թիւրք բէկերի ու աղաների խորհրդով—որոնք են գրաւել հայոց հողերը—գաղթական հայերի՝ երկրագործական բանկի մօտ գրաւ դրված հողային կալուածների ամբողջ ցուցակը պատրաստած՝ իբրև ազդ՝ կառավարութեան պաշտօնատեղի և առեւտրական կենտրօնների պատերին փակցրեց և աճուրդի հանեց նոյն կալուածները, որպէսզի էժան գներով ծախվեն քիւրդերին, և գաղթականները վերադառնալիս՝ իրանց հողերը օրինական եղանակով կորած տեսնեն: Շատերին յայտնի է որ՝ հայերը երկրագործական բանկից փոխ դրամ են վերցրել ու փոխարէն գրաւ են դրել իրանց հողերը հազիւ մէկ-տասներորդ արժէքով: Ահա այդ հողերն է, որ կառավարութիւնը աճուրդի է հանում, և այդ՝ գաղթական պատգամաւորների վերադարձած օրերի մէջ, որպէսզի նրանց վհատեցնի և էլ չը մտածեն վերադառնալու հարցի վրա:

Տեղիս թիւրքերն և քիւրդերը ամեն ջանք թափեցին, ընտրական խարդախութիւններ իսկ սարքեցին, որպէսզի Վասպուրականի նման մի հոծ հայաբնակ նահանգից անգամ հայ պատգամաւոր չընտրվի օսմանեան պարլամենտի համար, ու յաջողեցան: Ընտրվեցին երկու թիւրքեր՝ Սերվետ և Թէվֆիկ էֆէնդիները, իսկ հայերն ալշած՝ գլուխնին են քորում:

Մուրակ

ԴԻՊԼՕՄԱՏԻԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

—

Ռուսաց դիպլօմատիական տեսչութեան մէջ խոշոր փոփոխութիւններ են սպասվում: Այդ փոփոխութիւնների հիմքը այն մեծ հետաքրքրութիւնն է, որ ցոյց է տալիս դէպի դիպլօմատիական տեսչութիւնը պրեմիէր մինիստր Պ. Ա. Ստոլիպինը: Վերջինս արդէն մի շարք խորհրդակցութիւններ է ունեցել Իզվօլսկու հետ և ձգտում է այժմ արտաքին գործերի մինիստրի քաղաքականութիւնը դարձնել կաբինետի քաղաքականութիւն: Դրա շնորհիւ արագ ընթացք ստացաւ մինիստրութեան կազմը բարեփոխելու հարցը: Ստացութիւն կայ, օրինակ, Թէհրանից վերադարձած դեսպան Հարդվիգին նշանակել Բրիւսելի դեսպան Գիրսի տեղը: Հարդվիգի փոխարէն Թէհրանի դեսպան նշանակել Լօնդօնի ռուսաց դեսպանութեան խորհրդական Կօզել-Պօկլեվսկուն: Հերթական է դառնում նաև Զինօվիևի հրաժարականի խնդիրը: Նրա տեղը մտադրութիւն կայ նշանակել Աթէնքի դեսպան Չչիրքաչևին, որ մի առ ժամանակ դեսպանութեան խորհրդական է եղել Կ. Պօլսում:

✦ Մինիստրական շրջաններում աւստրիական նօտան վերջնական չէ համարվում: Պետերբուրգի ու Վիէննայի միջև սեպարատ բանակցութիւնները աւելի եւ նոր ոյժով վերսկսվեցին նօտան ստացվելուց յետոյ, և Պետերբուրգում այն կարծիքն ունեն, որ Աւստրիան, չը նայելով իր նօտայի կտրական ոճին, այնուամենայնիւ մի քանի զիջումներ կանի: («Р. С.»)

ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Արտաքին գործերի մինիստր Իզվօլսկուն մօտիկ շրջաններից հաղորդել են «Р. С.» լրագրի թղթակցին, որ նա, հասարակական կարծիքի և Պետական Դումայի մէջ տարածված լուրերի ազդեցութեան ներքոյ, վճռել է մօտ օրերս հրատարակել այն նօտայի բովանդակութիւնը, որը Ռուսաստանը ուղարկել է պետութիւններին կօնֆերենցիա գումարելու առիթով:

Այդպիսով մինիստրը կարծում է, թէ կը գոհացնէ այն շրջաններին, որոնք պնդում էին, որ նրա բացատրութիւնը Դումայում անհրաժեշտ է, որպէս զի հասարակութիւնը լաւատեղեակ լինի Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականութեանը:

Դիպլօմատիական շրջաններում շատ են խօսում Պօլսից [illegible] կառավարութիւնից կօնֆերենցիայի համար ռուսաց կողմից արված առաջարկութեան մասին ստացված պատասխանի առիթով:

Ընդհանուր կարծիքը այն է, որ այդ պատասխանը ամենևին չէ լուծում միջազգային խճճված դրութիւնը: Հեղինակաւոր անձանց կարծիքով, այդ երևում է հէնց այն փաստից, որ Թիւրքիան հնարաւոր է համարում կօմպենսացիան Սերբիայի և Չերնօգօրիայի համար ի հաշիւ Աւստրիայի, մինչդեռ վերջինս ոչ մի զիջումն չէ ուզում անել Սերբիայի ու Չերնօգօրիայի համար:

Ինչ վերաբերում է Թիւրքիայի առաջարկին՝ աւտօնոմիա շնորհել Բօսնիային և Հերցեգովինային և այդ երկու գաւառներից կազմել Աւստրօ-Ունգարիայի և օսմանեան պետութեան միջև մի բուֆեր-պետութիւն, պէտք է նկատել, որ դեռ մօտ օրերս Պետերբուրգի դիպլօմատիական շրջաններում շատ կողմնակիցներ ունէր, այժմ, սակայն, աւստրիական նօտան ստանալուց յետոյ, այլ եւս անիրագործելի է համարվում շնորհիւ աւստրիական կառավարութեան յամառ ցանկութեան պաշտպանելու Բօսնիայի և Հերցեգովինայի աննեկսիայի փաստը:

Պէտք է արձանագրել և այն, որ դիպլօմատիական շրջաններում օրըստօրէ նուազում է թիւրքական այդ երկու գաւառները Աւստրիային միացվելու փաստին հակառակվելու ցանկութիւնը: Այստեղ յոյս ունեն, որ վերջ ի վերջոյ կայանալի կօնֆերենցիան հրաւիրել, թէկուզ հարկ լինի նրա համար բանակցութիւն վարել էլի մի քանի ամիս:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՀԻՒՐԵՐԸ

—

Թիւրքիայից եկած մեր հիւր-պատգամաւորները ամենքը վերադարձան իրանց տեղերը: Վերջինը մեկնեցին Մինաս Չերազը և դօքտոր Ն. Տաղաւարեանը: Այդ երկուսը և նրանց հետ պ. պ. Արշակ Զօրանեանը և Կիւրճեանը կազմում էին աւելի խոշոր դէմքերը ամբողջ պատգամաւորութեան մէջ, իբրև յայտնի ազգային և հասարակական գործիչներ, իբրև գրողներ և հրապարակախօսներ:

Մինաս Չերազի մասին «Մշակի» ընթերցողները լիուլի ծանօթութիւն ստացան Ե.-ի մի շարք հմտալից յօդուածներից, որոնք տպվեցին «Մշակում» և որոնք շարունակելի են: Արշակ Զօպանեանի մասին մենք կը խօսենք մի ուրիշ յարմար առիթով, քանի որ նա դեռ մի երկու ամիս մնալու է մեզ մօտ:

Այսօր կը կամենայինք մի քանի գծերով ծանօթացնել Կովկասի հայութիւնը դօքտոր Ն. Տաղաւարեանի և նրա գործունէութեան հետ:

Դօքտոր Ն. Տաղաւարեան, բնիկ սեբաստացի, իր բարձր կրթութիւնը ստացել է Ֆրանսիայի մի քանի բարձր վարժարաններ մէջ: Այսպէս օրինակ, 1879—81 թ.թ. նա աւարտել է ուսումը Միւլէնի երկրագործական վարժարանի, 1881—83 թ.թ. Պարիզի երկրագործական բարձր վարժարանի, ծառաբանական և այգեբանական բարձր վարժարանի և 1887—90 թ.թ. Պարիզի համալսարանի (Սօրբօն) մէջ: Յատկապէս սովորել է մանրէաբանութիւնը (բակտէրիօլօգիան) Պաստէօրի ուսումնարանի մէջ և բժշկականութիւնը Պարիզի բժշկական վարժարանի մէջ: Ուրեմն մասնագիտութեամբ նա բժիշկ է և ագրօնոմ:

Գիտական այդպիսի մեծ պաշարով վերադառնալով Թիւրքիա, իր հայրենիքը, նա եղել է Սեբաստիայի ազգային վարժարանների մէջ տնօրէն-ուսուցիչ, յետոյ տնօրէն-ուսուցիչ Կ. Պօլսի Արամեան վարժանի մէջ, ուսուցիչ առողջապահութեան և երկրագործութեան ազգային որբանոցի մէջ: Բացի ուսուցչական և մանկավարժական գործունէութիւնից, նա եղել է և հրապարակախօս-խմբագիր, հրատարակելով (1885—88 թ.թ.) «Գիտական շարժում» անունով հանդէսը, և մի շարք երկրագործական, գիտական և բանասիրական նիւթեր:

Իբրև ազգային գործիչ, նա եղել է անդամ պատրիարքարանի ժողովների և յանձնաժողովների, ատենադպիր Կահիրէի Հայկական Բարեգ. Ընդհ. Միութեան, (որ հիմնվեց 1906 թւին և որի հիմնադիրներից մինը ինքն եղաւ), իսկ այս տարի եւս ընտրվեց երեսփոխան ազգային երեսփոխանական ժողովի: Երկար ժամանակ վարել է և Կ. Պօլսի ազգային հիւանդանոցի բժշկապետութեան պաշտօնը: Վերջին տարիները, աքսորվելով թիւրքական հին ռէժիմի պատճառով և դատապարտվելով 101 տարվայ բանտարկութեան, նա ապաստանվել էր Եգիպտոսում, ուր նոյնպէս ունեցաւ ազգային և հասարակական լայն և բեղմնաւոր գործունէութիւն:

Ունի բազմաթիւ գրական և գիտական աշխատութիւններ, որոնցից յիշենք հետեւեալները.

Ընդհանուր գիտութիւն.—«Գիտական Շարժում», գիտական հանդէս (85—88):

Բնապատմական.—«Մարդկային կազմախօսութիւն և բնախօսութիւն», «Մարդկային սաղմնախօսութիւն», «Դարւինականութիւն», «Կազմախօս., Բնախօս. և Առողջապահ. ծննդական գործարանաց», «Անտոնին առողջապահութիւն»:

Մանրէաբանական.—Մանրէաբանութիւն (սա թիւրքերէնի թարգմանված է) «Մանրէք ու անոնց շահատակութիւնները» (բանախօսական):

Բժշկական.—«Etiologie et Pastogiuie de coleu lu urin cilu».

Տիեզերագիտական.—«L'univers et sa formation» (սա հայերէն թարգմանված է):

Բանասիրական.—«Ծագումն հայ տառից», (պսակված Իզմիրեան մրցանակ.), «Բառացուցակ ախտանունաց» (բ. տիպ.), «Հայոց հին կրօններն», «Ուրուագիծ պատմ. հայոց մինչ ցԱրշակունի հարստութիւն» (բ. տիպ, մամուլի տակ), «Ազգի մը պահպանութեան պայմաններն» (բանախօս.), «Հայոց կաթողիկութիւն և այժմու կաթողիկոսի ընտրութիւն» (բանախօս.):

Կենսագրական.—«Ծագումն և կենսագրութիւն Գրիգոր Աղաթոնի»:

Այս ամենը ցոյց է տալիս, որ դօքտոր Ն. Տաղաւարեանը թիւրքահայ մեր գործիչների մէջ հանդիսանում է մի լուրջ և

խոշոր դէմք և մենք յոյս ունենք, որ նրա ապագայ գործունէութիւնն ևս նոյնքան բեղմնաւոր կը լինի, որքան եղել է անցեալը։

Հ. Ա.

ԻՆՉՈ՞Ի ԵՆ ՑՈՒԶՎՈՒՄ

Այն լուրը, թէ Թիֆլիսում բնակվող պարսկահայերը խորհրդակցութիւն են կազմել՝ մտածելու իրանց հայրենակիցների ճգնաժամային վիճակի և նրանց հասած աղէտների մասին, սաստիկ կատաղեցրել է «գործականներին»։ Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս համարձակվում են ուրիշները հաւաքվել, մտածել հայ ժողովրդի ցաւերի մասին. դա ի՞նչ յանդգնութիւն է, չէ՞ որ դրա համար կան յատուկ «փրկիչներ» ազգի համար. չէ՞ որ հայ ժողովուրդը փրկելու մօնոպոլիան, մենաշնորհը պատկանում է միայն և եթ այդ «փրկիչներին», այն է «գործականներին»։ Այդ «փրկիչները», այդ «գործականները» վճռել են զանազան տխրահռչակ տերացուսօցիալիստ Վահէների բերանով, որ հայ ժողովուրդը Պարսկաստանում պէտք է չէզոքութիւն չը պահպանէ, իսկ այսօր յանկարծ ինչ-որ Թումանեաններ, Արղումանեաններ և Առաքելեաններ դուրս են եկել և ասում, թէ Պարսկաստանի հայերը պէտք է չէզոքութիւն պահեն։ Ի՞նչ անենք, ասում են «փրկիչ-գործականները», եթէ Մուժմբարը ջարդվեց, Ղարադաղի հայերին կոտորած է սպառնում. այդ ոչինչ, թող կոտորվեն նրանք. ինչի՞ համար են ապրում. միայն թող պարսկահայերը մեզ համարեն «ազգի խնամատարներ». մենք ամեն բան կանենք. չէ՞ որ փրկիչները մենք ենք։

Եւ ճշմարիտ, մի տեղ, ուր ազգի փրկիչ են հանդիսանում Վահէներ և նման տխրահռչակ ասպետներ, որոնք ի վերուստ ծնված են հայ ազգի փրկիչներ լինելու, պայմանով, ի հարկէ, որ իրանք տաք-տաք սենեակներում նստեն, լաւ ուտեն, խմեն, այդպիսի տեղում ուրիշների հանդէպ գալը անուղղելի միամտութիւն է։ Բայց փառք Աստուծոյ, որ հայ ժողովուրդը և պարսկահայ ժողովուրդը անբան արարած չէ. նա այժմ լաւ գիտէ, թէ ովքեր են իր փրկիչները, խնամատարները, ովքեր ժողովրդի անունով սնվող, ուռճացող մակաբոյծները։ «Գործականների» անզօր կատաղութիւնը ցոյց է տալիս միայն, որ նրանք շատ լաւ հասկացել են, թէ ժողովուրդը այլևս թեքել է իր երեսը իրանցից և լաւ գիտէ, թէ ազգի ինքնակոչ «փրկիչները» և «խնամատարները» որքան թանգ նստեցին իր վրա։

Հ. Ա.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

(Սեփ. թղթ.)

Ախալքալաք գիւղ, 7 նոյեմ.

Քուախվրելի գիւղը գտնվում է Գորի քաղաքի արևելեան կողմը, Կուր գետի աջ ափին։

Գիւղի դիրքը հրաշալի է և շրջակայքը լիքն է հնադոյն աւերակներով, որոնք գրաւում են դէպի իրանց տուրիստների հոծ խմբեր։ Դրանցից մէկը Ուփլիսցիխէն է (Արքայաբերդ), իսկ միւսը, ուղիղ նրա դիմացը ս. Նշան կոչված հայոց վանքը։

Քուախվրելի (տաքացած քար) գիւղը, որ զուտ հայկական մի գիւղ է և բաղկացած մօտ 130 ծխից, մինչև այժմս չունէր դպրոց, թէև շէնքը վաղուց կառուցված էր Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկ. կողմից։ Սոյն տարվայ սեպտեմբեր ամսի վերջերին բարեգ. ընկ. աջողվեց բանալ դպրոց, շրջակայքի կարող ոյժերի օգնութեամբ։ Ամսիս 2-ին տեղի ունեցաւ վերոյիշեալ գիւղի դպրոցի բացման հանդէսը։

Գիւղը այդ օրը ստացել էր մի տեսակ արտաքոյ տեսք և զուարթութիւն։ Բոլորի դէմքի վրա նկատվում էր ուրախութիւն։ Հանդէսը կատարվեց դասարանում, որտեղ աջ և ձախ շարված էին մօտ 60-ի չափ աշակերտ աշակերտուհիներ և երկսեռ գիւղացիութիւն։ Գորի քաղաքից, դպրոցի օրհնութեան հանդէսին ներկայ լինելու համար, եկել էին բարեգ. ընկ. ճիւղի 3 անդամները (մէկը քահանայ), իսկ Ախալքալաք գիւղից տեղական գործակալը և ուսուցիչը։ Օրհնութեան հանդէսից յետոյ խօսեց նախ գործակալը և ապա Գորու քահանան. երկուսն ևս վրացերէն լեզուով, օրվայ հարցի առիթով։

Arthur

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Նոյեմբերի 10-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանի առաջին քրէական բաժնում սկսվեց մեծադղորդ գործի քննութիւնը մի ամբողջ խմբի, որ պարապում էր երկաթուղային կեղծ տոմսակներ պատրաստելով։

Այս խումբը երևան հանվեց 1902 թ. կլորդ կիսում և նախնական քննութիւնը վերջացաւ միայն 1½ տարուց յետոյ։ Մեղադրական ակտը, որ կազմվեց դեռ 1904 թ. փետրվարին, պարունակում էր իր մէջ տպագրական թերթ։ Վկաներ կանչված են 149 հոգի, որոնցից 5-ը մեռել են, իսկ դատարան եկել են ընդամենը 75 հոգին։ Դատարանին են յանձնված Սամուէլ և Իսահակ Իսիւլիկ, Օլգա Իսիւլիկ, Ռաֆայէլ Վօլօխ, Աբրամ Շարապանով (բոլորը հրէաներ), Իվան Բօրռով, Կօնստանդին Պանտելով, Միտրոֆան Բաղիլովսկի, Անտոն Բրօդսկի, Բագրատ Շահնազարեանց, Իօսիֆ Պիրադով, Վասիլի Կրավչենկօ, Պավէլ Զիբլաձէ, Երմօլայ Խավդասի, Սիմէօն Լալայեվ, Վլադիմիր Պօպով և Ֆեօդօր Զուլկով, ընդամենը 17 մարդ, որոնցից վերջինը մեռել է։ Սրանցից փախստի մէջ է յայտնի մեղսակից Բօրռովը։

Մեղադրեալներին պաշտպանում են երդ. հաւատարմատարներ՝ Մ. Գրուզենբերգ, Երմ. Խավդասի, Ե. Տուրկէվիչ, իշխ. Բարատով, Ի. Դօլուխանով, Կլանկ, Քանանեան, Միժէրովսկի, Կուսիկով, Իպպոլէվ, Ստալինսկի, Աստուածատուրեան և Ծովեանեան։

—

Նոյեմբերի 11-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանի երկրորդ քրէական բաժնում նշանակված էր «Голосъ Кавказа» թերթի խմբագիր Բօգօմօլօվի գործի քննութիւնը հանգուցեալ ոստիկանապետ Ցիխոցկու մեղադրանքով։

Մեղադրողի մահվան պատճառով դատարանը որոշեց գործը դադարեցնել։

—

Նոյն օրը նահանգական դատարանում քննվեց «Закавказье» թերթի նախկին խմբագիր Գօտուայի գործը, որին բժիշկ Լիբրին մեղադրում էր քրէական պատժագրքի 1535-րդ յօդուածով։

Նահանգական դատարանը մի-ժամեայ խորհրդակցութիւնից յետոյ Գօտուային դուրս բերեց արդարացած։

ՅՕԳՈՒՏ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ

Ստացանք Բագուից, Արգար Մելիք-Առաքելեանից 3 ր., որ նա նուիրում է իր հօրեղբայր հանգուցեալ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանի մահվան տարեդարձի օրը հոգեհանգիստ կատարելու փոխարէն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Նոյեմբերի 12-ին հանդիսաւորութեամբ թաղեցին ինքնասպանութիւն գործած ոստիկանապետ Ցիխոցկուն։ Գերեզմանատանը ճառ խօսեց Թիֆլիսի նահանգապետ Լօվինա-Լօզինսկին, որ ասաց մօտաւորապէս հետևեալը. «Մեր բարի, գթասիրտ Վիաչեսլաւ Իվանովիչը ճնշված էր մեր մէջ։ Նա չը կարողացաւ տանել վերջին օրերս նրա շուրջը կուտակվող զրպարտութեան մթնոլորտը։ Այն մարդիկ, որոնք նրան պարտական էին, չը գնահատեցին նրա վստահութիւնը և նրա համար կեանքը դարձրին ծանր, անտանելի։ Այն մարդիկ, որոնք նրան բարեկամներ էին երևում, չէին զգւում կրկնելու նրա ետևից պտտվող բամբասանքները։ Նրա բաբախող սիրտը ստիպված եղաւ տանջվել մարդկային նենգութիւնից։ Սակայն ուժասպառ լինելով այդ ծանր բեռի տակ, նա գնաց մեզանից ոչ ոքի չը մեղադրելով, բոլորին բարի խօսք ասելով։ Այժմ Վիաչեսլաւ Իվանովիչը այնտեղ է, Ամենաբարձրեալի մօտ, ուր նա աւելի արդարացի գնահատութիւն կը գտնի, քան այստեղ, երկրի վրա գտաւ։ Նրա համար կեանքը շատ ծանր էր, թող այնտեղ նա հանգստանայ։ Անմահ թող միայ նրա յիշատակը»։

— Ատրպատականի առաջնորդ Կարապետ վարդապետը յանձնել է բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանին, իբրև Մուրացանի թարգման կարգադրիչ յանձնաժողովի նախագահի, 25 ր., որ հաւաքել է Թաւրիզի հայ ժողովրդից։

— Շուշու թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը հեռագրով խնդրում է մեզ յայտնել, որ հոգաբարձութեան նախկին գանձապահ պ. Ասլան Աթաբէգեանը այս օրերս ներկայացրեց հոգաբարձութեան պատկանող վեց հազար րուբլին։ Եթէ չէն մոռացել մեր ընթերցողները, պ. Ասլան Աթաբէգեանը վերցրել էր դպրոցական գումարներից վեց հազար րուբլի և երկար ժամանակ չէր վերադարձնում։ Այժմ ահա այդ գումարն է որ վերադարձրել է։

— Սանիտարական-բժշկական տեսուչը ձեռքի վրա միս վաճառելու վերաբերութեամբ կարծիք է յայտնել, որ այդպիսի վաճառք կարելի է թոյլ տալ միայն Մէյդան կոչված տեղում, Սօլդատսկի բազարում և Կախէտինսկի հրապարակում, ուր կայ բժշկական-սանիտարական հսկողութիւն։

— Նոյեմբերի 11-ին Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ դադարեցվեց վրացերէն լեզուով Թիֆլիսում հրատարակվող «Շուքի» օրաթերթը։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը առաջարկել է բոլոր քաղաքամասերի պրիստաւներին հետևել, որ քաղաքում ձեռքի վրա հին զգեստներով առևտուր անողները անպայման միտահանիչ կամերայի պլօմբներն ունենան։

— Բագուից «Зак. Обозр.» լրագրին հեռագրում են, որ շահի մանիֆէստը, որով սահմանադրութիւն չէ տրվելու, Պարսկաստանի բոլոր գաւառներում թողել է ճնշող տպաւորութիւն։ Սաթթար-խանի կողմնակիցները երդվել են մեռնել սահմանադրութեան համար։ Անգլիայի և Ռուսաստանի ներկայացուցիչները երկար խօսակցութիւն են ունեցել Թեհրանում և միասին գնացել են շահի պալատը։

— Բաթումից գրում են, որ այնտեղ մօտ օրերս սպասում են կոմսուհի Վարվառէ Դաւիդովնա Վօրօնցօվա-Դաշկովայի գալստեան, որ, լուրերին նայած, ձմեռելու է Բաթումում։ Նրա համար տեղ է պատրաստվում նահանգապետի տանը։

— Երէկ, նոյեմբերի 12-ին, «Մշակի» համարը Թիֆլիսի բաժանորդներին մի փոքր ուշ հասցրին ցրիչները, որովհետև տպարանում ելեքտրականութիւնը դադարելու պատճառով տպագրութիւնը ուշացել էր։

— Վրիպակ.—«Մշակի» № 251-ի IV երեսում, արտասահմանի հայ թերթերից արված քաղուածքների առաջին լուրի մէջ մի սխալ է սպրդել։ Իզմիրլեան պատրիարքի ընտրութիւնը Կ. Պօլսում կատարվել է ոչ թէ հոկտեմբերի 4-ին, ինչպէս սխալմամբ հաղորդվել է, այլ հոկտեմբերի 22-ին։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Թիֆլիսցի Կանօ Բայրամօվ, Ալէքսանդրա Սուլխանովա, Նինա Բաղինովա, Նինա Իվանովա, Կանչավելի, Առաքել Գրիգորեանց, Ալէքսանդր Ջանչիէվ, Վարվառէ Բարխուդարեան, Նինա Թամամշեան, իշխ. Գր. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Կարապետ Կարապետեանց, Գր. Օթեան, Կելիա Ցիցիլաշվիլի, Պեօտր Զուրալօվ, Տիխոնովա, եղբ. Շաքարեաններ և Խատիէվ հասցէների սեղանի պարտադիր կանոնները խախտելու համար ենթարկվում են՝ Բայրամօվը, Գրիգորեանցը, Ջանչիէվը, Արղութեան-Երկայնաբազուկը և Կարապետեանցը 100-ական րուբլի տուգանքի կամ երկու շաբաթով բանտարկութեան, Բաղինովան, Բարխուդարօվան, Ցիցիլաշվիլին՝ 25-ական րուբլի կամ մի շաբաթով բանտարկութեան, Իվանովա և Կանչավելի, Թամամշեան, Օթեան, Զուրալօվ, Տիխոնովա՝ 10-ական րուբլի, Սուլխանով, եղբ. Շաքարեաններ և Խատիէվ 5-ական րուբլի։

— Նոյեմբերի լոյս 12-ի գիշերը, Թիֆլիս կայարանում, գաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնեաները ձերբակալել են Ջիվանշիրի գաւառի բնակիչ Մամմէդ Մէհտիօղլուն և շուշեցիներ՝ Սէիդ Մէրամ Միր Մամէդօվին ու սրա եղբայր Միրզային, որոնց խուրջիններում մէջ գտել են 231 լիքը հրացանի փամփուշտներ մի-մի երեք-գծանի հրացանի հետ։

— Նոյեմբերի 12-ին, Վօրօնցօվսկայա փողոցում, Յարութիւնեանի տանը, Թիֆլիսեցի Գրիգոր Խէրումօվը, 19 տարեկան, մտադրվելով անձնասպան լինել, կրակում է ատրճանակից և վիրաւորում է իրան կրծքի կողմից։ Նրան տանում են հիւանդանոց։ Նրա կեանքին վտանգ է սպառնում։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

— Լոյս է տեսել նաւթարդիւնաբերողների խորհրդի ստատիստիքական բիւրօյի մի ուշագրաւ աշխատութիւնը «Բագուի նաւթարդիւնաբերական շրջանի բանւորների ու ծառայողների» մասին։ Այդ աշխատութիւնը կազմված է նաւթարդիւնաբերական ժողովի խորհրդի 1907 թ. կայացրած որոշման համաձայն նոյն թուի օգոստոս և սեպտեմբեր ամսին։ Օգոստոսին հաւաքված տեղեկութիւնները բանւորների մասին լրացված են և ստուգված ստատիստիքական բիւրօյի մէջ եղած առ 1-ն յունվարի 1908 թ. տեղեկութիւնների հետ։ Աշխատութիւնը բաժանված է երկու մասի։ Առաջինում զետեղված են ընդհանուր տեղեկութիւններ Բագուի նաւթարդիւնաբերական շրջանի բանւորների ու ծառայողների մասին, ըստ որում բանւորները դասաւորված են ազգութիւնների, պարապմունքների համաձայն և այլն։ Երկրորդ մասում խօսվում է բանւորական օրվայ կամ աշխատանքի տևողութեան մասին Բագուի նաւթարդիւնաբերական շրջանում։ Բնագիրը գրել է ստատիստ Ա. Մ. Ստօպանի, նրան էլ պատկանում է տեղեկութիւնները հաւաքելու և մշակելու ղեկավարութիւնը։ («Кс.»)

— Նոյեմբերի 7-ին, ցերեկվայ ժամը 4-ին, Շիբրինի Սալիտակ քաղաքի գործարանի գանձապահ Վ. Գալպերինը երբ քաղաքից կառքով գնում էր գործարան՝ տանելով իր հետ 1,300 րուբլի, Սալիտակ քաղաքի խճուղու վրա, «Օլէում» գործարանի մօտակայքից, ատրճանակներով զինված երեք հայեր կանգնեցնում են կառքը և ատրճանակները ուղղելով գանձապահին՝ գրպանից հանում են դրամի քսակը 200 րուբլով ու փախչում։ Մնացեալ 1,100 րուբլին գանձապահի միւս գրպանումն է եղել և չէն կարողացել գտնել։ Յանցաւորները դեռ ևս չեն գտնված։

— Նոյեմբերի 10-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Սարուխանովի Սև-քաղաքի գործարանի կառավարիչ Անդրէաս Իվ. Ասրիեանը երբ գործարանի մեքենայապետ Մելիք-Մովսէսեանի հետ միասին կանգնած ձիաքարշի գծի մօտ սպասում էին ձիաքարշի վագոնին, ատրճանակներով զինված երկու անյայտ անձինք սկսեցին գնդակահարել նրանց։ Ասրիեանը տեղն ու տեղը սպանվում է մի քանի գնդակներով։ Մելիք-Մովսէսեանը վիրաւորվել է փոքր մասում։ Դէպքի տեղն է հասնում ոստիկանութիւնը և հիւանդին խնդրով փոխադրում է հիւանդանոց։ Զարագործները մնում են անյայտ ու ազատ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Նոյեմբերի 4-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Նևա գետը յանկարծակի սկսել է շարժվել Մօսկվայի Մ. Օխտի շրջանում։ Սառոյցը պոկվելով քշել է կամուրջները իրանց վրայից անցնող մարդկանցով։ Անմիջապէս օգնութեան են հասնում և կարողանում են թոկերով դէպի ափը քաշել կամուրջները և ազատել 40 հոգու, որոնց թւում կային կանայք ու երեխաներ։ Խօսում են, որ 2 հոգի զոհ են գնացել գետի յորձանքներին։

— Ներքին գործերի մինիստրութիւնը թոյլատրել է Ռուսաստանի հրէական արհեստաւորական և երկրագործական աշխատանքի ընկերութեան կոմիտէին առաջիկայ դեկտեմբերին Վիլնա քաղաքում հրաւիրել հրէական տարրական դպրոցների արհեստաւորաց դասարանների կառավարիչների համագումար։

— Նոյեմբերի 20-ին ներքին գործերի մինիստրութեան կից կազմված յատուկ խորհրդակցութիւնը սկսել է իր նիստերը զեմստվային և քաղաքային ինքնավարութեան գործը վերանորոգութեան ենթարկելու նպատակով։

— Պետերբուրգի դատաստանական պալատում քննվել է մի ինչ-որ Արաբիձէի գործը, որը մեղադրվում է Բագուի նախկին քաղաքագլուխ Նովիկովի «ռւմ ձեռքում պէտք է լինի իշխանութիւնը» վերնագրով գիրքը հրատարակելու համար։ Արաբիձէն դատապարտվել է մի տարվայ բերդարգելութեան։

— Մօսկվայում կազմակերպվում է երկու սեռի ինտելիգենտ անձանց բօրսային արտել, որը նպատակ է դնում յանձնարարել արքունական և մասնաւոր հաստատութիւններին պատասխանատու ինտելիգենտ ծառայողներ։

— Մինսկ քաղաքի իսկական ուսանողների միութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել, որպէսզի ուսանողական ակեղեցու գործերը դուրս հանվեն Պետական Դումայի իրաւասութիւնից։

— Վարշավայի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ քաղաքից աքսորվել է տեղական գաղտնի ոստիկանութեան ագենտ Շուլցկինը, որ կալանաւորում էր հարուստ վարշավացիներին և ապա իր սիրուհի մանիկարարձուհի Բօրուխօվայի միջնորդ չայ վարձատրութիւն ստանալով ազատում էր։ Այդ զոյգի զեղծումները շարունակվում էին 3 տարի, և միայն սրանից մի քանի շաբաթ առաջ գաղտնիքը յայտնի է դառնում տեղական բարձր իշխանութեանը։ Ասում են, որ Բօրուխօվան իր անունով կարողացել է բանկ դնել 40,000 րուբլի։ («Б. В.»)

ՊԱՐԼԱՄԵՆՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

— Պետական Դումայի կուլուարներում լուր է պտտում, որ Կօլիւբակինին պատգամաւորութիւնից հեռացնելու հարցը կառավարչական բարձր շրջաններում համարում են կասկածից դուրս։

Ռօդիչէվը այդ առիթով «Р. У.» լրագրի թղթակցին ասել է.

— Պետերբուրգը դարձեալ ստիպված կը լինի նոր պատգամաւորի ընտրութիւն կատարելու։ Ձեմ կարող ասել, որ այժմ րոպէն շատ նպաստաւոր է։ Ցամենայն դէպս մենք ի նկատի ունենք երկու թեկնածուներ՝ Մ. Պ. Ֆեօդօրովին և երկրորդ Դումայի անդամ Կուտլերին։ Ես գերադասութիւն կը տայի Կուտլերին։

— Կոմս Բօբրինսկին կուլուարներում հաղորդել է, որ ի պատիւ Խօմեակօվի տրված բանկետում բազմաթիւ ճառեր են արտասանվել, բայց հոկտեմբերեան կուսակցութեան լիդերներից մէկի արտասանածը մեզ համար անմոռանալի է։ Ուշագրաւ է այդ ճառի վերջին դարձուածքը. «Կենտրօնը ուժեղ կը լինի աջակողմեանով, իսկ աջակողմը կամրապնդվի կենտրօնի հետ միայն»։ Եւ այդ դարձուածքը բուռն ծափահարութեամբ է ընդունվել....

Պատգամաւոր Գօլօբօվը նկատել է.

— Աջակողմեանների ու հոկտեմբերեանների միաձուլման մասին այնքան են աղմկում, որ դրա նախաձեռնողները իրանք էլ են սկսում վախենալ։ Ես չեմ հասկանում ի՞նչ հարկ կայ աղմուկ հանելու և ի՞նչ միաձուլման մասին են խօսում։ Մի՞թէ արմատական հարցերում մենք միացած չէ՞նք եղել մինչև այժմ։ Նոյեմբերի 9-ի օրէնքի քննութիւնից կերևայ շուտով, որ մանր օրինագծերում մեզանից իւրաքանչիւրը ունի իր սեփական կարծիքը։

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Մահմեդականների կրթական «Նիջաթ» ընկերութիւնը խնդրամատոյց է եղել ժողովրդական դպրոցների վերատեսչին թոյլտւութիւն ստանալու մահմեդականների համար երեկոյեան դասընթացքներ բանալու։ «Նիջաթի» ուրբաթօրեայ դասընթացքներում Ահմէդ բէգ Աղայեվը սկսել է արդէն դասախօսել։ Նոյեմբերի 8-ին նա դասախօսել է «Իսլամի սրբազան պատմութիւնը» նիւթ ընտրելով։ Բազմաթիւ ունկնդիրներ են եղել հաւաքված։

— Վերջին ժամանակներս առանձին մեծ շարժում է նկատվում ուխտագնացների դէպի Մեքքա և Մեդինա։ Ի նկատի առնելով այն, որ մինչև յունվար գնալու է մօտ 10 հազար հոգի, վլադիկավկազեան երկաթուղու վարչութիւնը մտադրութիւն ունի Տիխօրեցկայա և Նովօրօսիյսկ կայարաններում ուխտագնացներին հարկաւոր պաշարեղէններ բաց թողնելու համար։

— Բագուի Կանիթաֆինսկայա և Պերսիդսկայա փողոցների վրա ապրող մահմեդականները, թւով 50 հոգուց աւելի, հաւաքական կերպով դիմել են քաղաքապետին և խնդրել փակել երկու խմիչքատները, որոնք գտնվում են 9-րդ ռուս-թուրքական դպրոցի և Մահելի մզկիթի մօտիկ և որտեղից հարբած մարդիկ դուրս են գալիս և վիրաւորում երթևեկողներին, որին ականատես են լինում յաճախ դպրոցական երեխաները և մզկիթում աղօթողները։ Քաղաքապետը հրամայել է այդ մասին քննութիւն կատարել և խնդրոյն զեկուցանել կարգադրութեան համար։

— Բագուի հարուստ բարեգործ Մուրթուզա Մուխտարովին քաղաքապետը թոյլատրել է «Պրօգրէսս-Թարաքկը» թերթի խմբագիր-հրատարակիչ Ահմէդ բէգ Աղայեվից գնել յիշեալ թերթի հրատարակութեան իրաւունքը և նոյն Աղայեվի խմբագրութեամբ հրատարակել առաջինը՝ ռուսերէն լեզուով, իսկ երկրորդը՝ թուրքերէն։ Մուխտարովին թոյլատրված է գնել նաև «Իրշադ» տպարանը։ («Кс.»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ժընև, 23 հոկտեմբերի

«Մշակի» № 214-ի մէջ պ. Եղիգարեան, խօսելով իմ դրութեան մասին, ի միջի այլոց վիրաւորում է և իմ եղբայրների պատիւը։ Վերին աստիճանի ապերախտ պիտի լինեմ ես, որպէսզի լռութիւն պահպանեմ այդ զրպարտութեան մասին։ Եթէ իմ եղբայրները ինձ պաշտպանած չը լինէին, վաղուց արդէն իմ ոսկորները փտած կը լինէին գերեզմանում։ Պարտքս եմ համարում հրապարակով յայտնել, որ իմ եղբայրները իմ նեղ օրերում միշտ օգնութեան են հասել ինձ. հէնց իմ հրատարակած գրքերի պատճառով ես այժմ մօտ հազար ու հինգ հարիւր րուբլի պարտք եմ նրանց, մինչդեռ վերջին տարիներս, այսինքն Բագուի կոտորածից սկսած, նրանք գտնվում են գրեթէ յուսահատական դրութեան մէջ։ Գրքեր վաճառելով հազիւ հազ պահում են նրանք իրանց բազմանդամ ընտանիքները, իսկ գրքերից զատ ոչինչ չունեն նրանք։ Ես ինձ իրաւունք չեմ համարում աւելի մանրամասն հրապարակ դնել նրանց ծանր հոգսերը, բայց ձեռքս խղճիս վրա դրած ասում եմ, որ իմ եղբայրները այլևս ոչ մի հնարաւորութիւն չունեն ինձ օգնելու։ Ահա թէ ինչ է գրում ինձ եղբայրս անցեալ տարի նոյեմբերի 8-ին։

«Ձեր նամակը իր ժամանակին ստացել եմ. պատասխանը չը գրելու պատճառը շատ է, բայց գլխաւորը՝ որ սկսած սեպտեմբերից ես հիւանդ եմ. մասւոր բոլորովին գլուխս չէ գործել. գլխաւոր պատճառը նիւթական նեղութիւնն է եղել. պարտատէրերը ամեն կողմից ճնշել են մեզ ու մինչև օրս էլ դեռ շարունակում են... Այժմս տեսնում էք՝ մեզանում ոչինչ նիւթ չէ մնացել և մեզ վրա դեռ մի քանի տարի ոչինչ յուսալ չէք կարող... Մենք բոլորս լաւ ենք, բայց շատ աղքատ ապրում ենք. դեռ մի 3 տարի այդ հարուածից հազիւ աչք բացենք»։

Այժմ կարծում ենք, որ խնդիրը շատ պարզ է։ «Մշակի» խմբագրութիւնը շատ ուղիղ է դրել հարցը։ Ուրեմն, եթէ կան այնպիսի մարդիկ, որոնց համար որևէ արժէք ունի մեր գրիչը, մեր ստացած ուսումը, մեր գործունէութիւնը, այնպիսիները իրանց լումաներով հնարաւոր կը դարձնեն, որ մենք փոքր-ինչ կազդուրվենք և շարունակենք գործել դեռ երկար տարիներ։ Իսկ եթէ այնպիսիները չը կան, մենք մեր երեխաներով հանդերձ ճակատ առ ճակատ կը դիմենք դէպի ճակատագրական կատաստրօֆը... Այդ կը լինի հրապարակով, որպէսզի մեր մահից յետոյ մեզ ճանաչողները չը սկսեն խմբագիրների գահլան տանել իրանց ցաւակցական գարշելի նամակներով ու հեռագրերով։ Եթէ ինձ հարցնեն, թէ որոնք են մարդկային պատմութեան մէջ ամենախայտառակ դօկումենտները, ես կասեմ՝ այն նամակներն ու հեռագրերը, որ հայերը ուղարկում են իրանց խեղդամահ արած զաւակներին... Բագուի մեծանուն կուլտուրական միութիւնը կամենում է Երևանում արձան կանգնեցնել Աբովեանի համար. կսկծուն սրտով բողոքում ենք այդպիսի սրբապղծութեան դէմ, որովհետև այս մեծանուն ու մեծամիտ ընկերութեան մէջ տիրում է այն նոյն ոգին, որի ներկայացուցիչ Ջերքեզեաններն ու Արարատեանները խեղդել-սպանել են թէ Աբովեանին, թէ Նազարեանին և թէ Նալբանդեանին... Երկու անգամ նամակ եմ գրել (ապահովագրած) կուլտուրական միութեան, բացատրելով իմ երեխաների յուսահատ վիճակը և աղերսագին խնդրելով, որ ինձ յանձնեն թարգմանելու գերմաներէնից ու ֆրանսերէնից իրանց ցանկալի հրատարակութիւնները, բայց միութիւնը նոյնիսկ չէ բարեհաճել մեզ մի երկտող պատասխան գրելու... մինչդեռ իրանց խնամիներին, որոնք ոչ հայերէն գիտեն, ոչ գերմաներէն, և ոչ էլ առ հասարակ գրող են, յանձնում են թարգմանելու եւրօպական հեղինակութիւններ ռուսական կասկածաւոր աղբիւրներից։ Մի՞թէ սրանք չեն ըմբռնում, որ աւելի լաւ է թարգմանել ուղղակի օրիգինալից, քան թէ մի օտար թարգմանութիւնից... սակայն խնամինե՜ր, խնամինե՜ր...

Ս. Թառայեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՀԻՐԷԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայոց պատմութիւնը թուցիկ կերպով անգամ կարդացած մարդը պիտի նկատած լինի,

որ հայը միշտ փնտռել է խաղաղութիւն և միշտ առանձին եռանդով դիմել է խաղաղ քաղաքակրթական գործի, եթէ նրան հնար են տուել հանգիստ ապրելու։ Սրա ապացոյցներից մէկն էլ այն է, որ երբ բուն հայրենիքում հայը միջոց չէ ունեցել գործադրել իր մտաւոր եռանդը՝ նա գաղթել է և շատ կարճ ժամանակից յետոյ նոր գաղութի մէջ մի որևէ հասարակական հիմնարկութիւն է ստեղծել։ Մխիթար Սեբաստացու միաբանութիւնը և նրա յետնորդների բազմարդիւն գրականական գործերը, Թիֆլիս գաղթած հայերի բազմաթիւ հասարակական գրականական ձեռնարկութիւնները, Մոսկվայի գաղթականների Լազարեան ճեմարանը և «Հիւսիսափայլը», Ղրիմի Մուրադ-Ռաֆայէլեան դպրոցը և «Մասեաց Աղաւնին»,—այս բոլորը անհերքելի ապացոյցներ են, որ հայը իրօք խաղաղ ապրելու ձգտում ունեցող ժողովուրդ է։ Բազմաթիւ պատմական, տնտեսական և հոգեբանական հանգամանքների շնորհիւ վերջին քանիհինգ տարւայ ընթացքում հայ երիտասարդութեան մի մասը ընկաւ յեղափոխական հոսանքների ազդեցութեան տակ և կամեցաւ սեփական ուժերով հայկական դատերի րէֆորմները իրականացնել։ Ապագայում անաչառ պատմագիրը աւելի հիմնաւոր դօկումէնտների հիման վրա կը պարզէ, ի հարկէ, թէ որքան խելացի և արդիւնաւէտ էր այդ գործունէութիւնը, իսկ առայժմ թող նեբելի լինի նկատել, որ դարերից ի վեր Հայաստանի վիճակը տնօրինել են ոչ թէ հայ ազգի մէջ եղած կուսակցութիւնները, այլ հայերին շրջապատող մեծ ազգերի քաղաքականութիւնը։

Նոյնը կրկնվեց և այսօր։ Երեսուն տարի հայ ժողովուրդը ահռելի զոհաբերութիւններ կատարեց հայ յեղափոխական խմբերի ձգտումներին, տասնեակ միլիօններ և հազարաւոր մարդիկ զոհեց, իսկ այսօր մենք ականատես ենք պատմութեան մի սոսկալի ծաղրի։ Թիւրքիայի նոր կառավարութիւնը առաջարկում է բալկանեան գործերի համար գումարվելիք համաժողովին ջնջել Հայաստանին վերաբերող Բեռլինի դաշնադրութեան 23-րդ և 61-րդ յօդուածները («Русскія Вѣдомости», № 259)։

Պարզ է, որ երեսուն տարւայ գործունէութիւնը ի դերև ելաւ, եթէ ընդունենք, որ Թիւրքիայի սահմանադրութիւնը մեր յեղափոխական գործունէութեան արդիւնք չէ, այլ ռուս-անգլիական համաձայնութեան անմիջական հետևանք, որի շնորհիւ Աբդիւլ-Համիդը կորցրեց իր յոյսը Գերմանիայի օգնութեամբ շարունակելու իր ռէժիմը։ Շատ հասկանալի է ամեն մի տեղեակ մարդու համար, որ Թիւրքիայի սահմանադրութիւնը սուլթանի և երիտասարդ-թիւրքերի անմիջական համաձայնութեամբ ծնվեց, Ոչ մի երկրում նախկին բռնակալ յեղափոխական կառավարութեան պատւաւոր նախագահ չէ եղել, իսկ սուլթան Աբդիւլ-Համիդը երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէի նախագահ է։ Մի քանի տարի առաջ դեռ շատ պարզ յայտնի էր, որ ամբողջ հայ ազգը յեղափոխական յայտարարելը հագիւ թէ հայ ժողովրդի շահերին օգտաւէտ է, ուստի և համարեա ամեն տեղ բռնկեց մի զօրեղ սթափումն, ամեն տեղ բանիմաց հայ մարդիկ սկսեցին լուրջ կերպով մտածել հայ ժողովրդի իսկական կոչման մասին։ Հայ-թիւրքական կոտորածները աւելի զօրեղ կերպով զգալ տուեցին, որ հայը արիւնարբու ժողովուրդ չէ և որ բարձրաձայն պէտք է քարոզել խաղաղասիրութեան և կուլտուրական գործի դաւանանքը հայի համար։ Երկու տարի առաջ, 1905/96 թւին, համարեա միաժամանակ Թիֆլիսում, Բագւում, Եգիպտոսում և այլ տեղեր ժողովներ եղան, վերականգնեցին Թիֆլիսի Բարեգործական, Բագւի Մարդասիրական ընկերութիւնները, ծնունդ առաւ Բագւի Կուլտուրական, իսկ Եգիպտոսի Կահիրէ քաղաքում Բարեգործական միութիւնները։ Ահա այս վերջին ընկ. կանոնադրութիւնը և երկու տարւայ հաշիւները մեր ձեռքին են այսօր։ Պօղոս փաշա Նուպարի նախաձեռնութեամբ հիմնված է «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը»,—ասում է կանոնադրութեան առաջին յօդուածը,—որի նպատակն է Արևելքի հայ ժողովրդի մտաւոր և բարոյական զարգացմանը նպաստել, նրանց նիւթական կացութիւնը բարւոքելուն օժանդակել։ Ընկերութիւնը,—ասում է վերոյիշեալ յօդուածը,—քաղաքական հանգամանք չունի և սա հիմնական պայմանն է։

Կանոնադրութեան միւս կէտերը սոյնանման ընկերութիւնների ընդհանուր բնաւորութիւնն ունեն։

Հետաքրքրականը սակայն այն հանգամանքն է, թէ որպիսի խնամքով և հաճութեամբ է վերաբերվում եգիպտական կառավարութիւնը ամեն մի քաղաքակրթական հիմնարկութեան։ Մայիսի 7-ին 1906 թւի ներքին գործոց մինիստրութեան կողմից հաստատվելով ընկերութեան կանոնադրութիւնը՝ Մուսթաֆա Ֆէհմի փաշան գրում է ընկերութեան հիմնադիրներին, Պօղոս և Եաղուբ փաշաներին, որ կառավարութիւնը ամենամեծ «բարեացակամութեամբ» միայն կարող է նկատել մի այսպիսի հաստատութիւն և, շնորհաւորելով ընկերութեան բացումը, ուղարկում է հաստատութեան թուղթը։ Առաջին տարւայ հաշւից երևում է, որ Միութիւնը 1907 թւին ունեցել է 817 անդամ և այդ տարւայ մայիսի 1-ին դրամագլուխ է ունեցել 551751,20 եգիպտական ղրուշ (100 ղրուշը—10 ռուբ.)։

Երկրորդ տարւայ հաշւից երևում է, որ անդամների թիւը հասնում է 822 մարդու, իսկ դրամագլուխ 586578,20 եգիպտական ղրուշ առ մէկն մայիսի 1908 թւի։ Ընկերութիւնը իր գոյութեան կարճ ժամանակամիջոցում ուղարկել է Հայաստանի զանազան տեղերի կարօտ ազգաբնակութեան նպաստներ։ Բաղէշի երկրաշարժից վնասվածներին 4000 ղր., Զէյթունի աղքատաց 5000 ղր., Խուռնավիլ գիւղին կենդանիներ գնելու համար 5000 ղր., Սեբաստիայի Կովան գիւղի ջրադացների համար 2500 ղր., Մուշի Առաքելոց վանաց որբանոցին—3000 ղր. և այլն։

Այսպիսով Միութիւնը ոչ միայն նպաստում է աղքատներին, այլև կենդանիներ է առնում կարօտ գիւղերի համար, ջրաղացներ է շինում և ձգտում է բարձրացնել ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը։ Պէտք է ցանկանալ, որ նոյնանման ընկերութիւններ ցանցերով ծածկվի Հայաստանը։

Գ. Ե.

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

—

✦ Հոկտեմբերի սկիզբներին Կ. Պօլսի այսպէս կոչված օսմ. մամուլի միութիւնը իր նիստերից մէկում քննել է հայկական նահանգներից ստացվող երկիւղալի լուրերը և վճռել է հէնց յիշեալ միութեան ծախսով երկու թղթակից—մէկը հայ և միւսը թիւրք—ուղարկել յիշեալ վայրերը՝ կացութեան մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ ունենալու համար։ Նոյն ժողովում մտադրվել է և այն, որ, առհասարակ ամբողջ Թիւրքիայում, նոյն իսկ Կ. Պօլսում, անապահով դրութիւն է տիրում շնորհիւ ոստիկանութեան բացարձակ անգործութեան։ Ի միջի այլոց, ժողովում յայտնվել է այն հանգամանքը, որ մի շարք վաճառականներ դիմել են օսմ. կօմիտէին և յայտնել, որ իրանք պատրաստ են մինչ 500,000 օսմ. ոսկու մի գումար հաւաքել ներքին փոխառութեան համար, պայմանով որ այդ գումարը յատկացվի միմիայն ոստիկանութեանը և երկրի ապահովութիւնը ամրապնդելուն։

✦ «Միութեան և առաջադիմութեան օսմ. կօմիտէն» պարլամենտական ընտրութիւնների միջոցին անտեղի վէճերից խուսափելու համար՝ դիմելու է Կ. Պօլսի հայ և յոյն պատրիարքարաններին՝ խորհրդակցելու համար, որպէսզի իւրաքանչիւր ազգութիւն իր թւի համեմատութեամբ ներկայացուցիչներ ունենայ օսմ. պարլամենտում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.
12 Նոյեմբերի

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մի օրում խօլերայով հիւանդացան 11, մեռան 4 հոգի։

Շուշու գաւառում հիւանդացել և մեռել են 5 հոգի։

«Օրէնքների ժողովածուի» մէջ հրատարակված են այն կանօնները, որոնք վերաբերում են պահեստի զինւորներին և նաւաստիներին իսկական ծառայութեան կանչելուն։

Պետերբուրգ բերին Պսկօվում ձերբակալված այն կնոջը և երկու տղամարդկանց, որոնց մօտ գտնվեցին Հելսինգֆորսում կողոպտած իրերից 30,000 րուբլու գոհարեղէն և ոսկեղէն. բոլոր իրերը տեղըն են։

Պետերբուրգի ծովային հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ Զուևը նշանակվում է նաւատորմիղի բժշկական գլխաւոր տեսուչ։

ՆԵՐՉԻՆՍԿ։ Ժամանակաւորապէս բացվեց Ներչինսկի գծի վրա երկաթուղային երթևեկութիւն։ Մշտական հաղորդակցութիւն կը հաստատվի նոյեմբերի 15-ից։

ԽԱԲԱՐՕՎՍԿ։ Հարևան մօտիկ երեք կայարաններում երևացել են վագրեր և մարդկանց աչքի առաջ ցանկապատների վրայով տարել են 13 ձիեր։ Տեղից մեկնեց որսորդների մի խումբ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—12½ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նախասարդեան

УГОЛЬ
КУЗНЕЧНЫЙ, ПАРОВИЧНЫЙ, ПЛАМЕН., АНТРАЦИТЪ, КОКСЪ.
ЦѢНЫ ОПТОВЫЯ.
А. БРАУХЛИ, Харьковъ.
(ա. օ.) 52—51

Զգուշացէք կեղծումներից
ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ
Գ. Ֆ. Ի Ւ Ր Գ Ե Ն Ս Ի
Պեպէնների, սևութեան, դեղին բծերի, պզուկների և պտուկների դէմ։ Անուշահոտ տուալէտային սապօն բարձր արժանաւորութեան։ Ծախվում է ամեն տեղ 1 կտորը 50 կոպ., ½ կտորը 30 կոպ.։ Ոսկէ մէդալ, Լօնդօն, 1893 թւի համար։ Գլխաւոր պահեստը Գ. Ֆ. Իւրգենսի մօտ, Մոսկվայում։
(14, 29) 25—25

Ա. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ
լուսատպարանում
ԲԱՑ-ՆԱՄԱԿՆԵՐԻ
ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՎԱՃԱՌՔ
Հայկական գործիչների, տիպերի, տեսարանների և Անիի աւերակների 75 տեսակ լուսատիպ նկարներով՝ 1000-ը 10, 12 և 15-ական րուբլի, հատը 2-ական կոպ.։
Ընդունվում են պատկերազարդ բացնամակների նոր պատուէրներ 1000-ը 15 ր., 2000-ը 25 ր., իսկ աւելին առանձին պայմանով։
Ընդունվում են պատկերազարդ հրատարակութիւնների համար ամեն տեսակ կլիշէների պատուէրներ։ Դիմել՝
Фото-цинкографія С. Согомсняна,
Тифлисъ, Базарная, 20.
(ե. ու.) 3—2

«Մշակի» յայտարարութիւններից օգտվողներին առաջարկվում է պատուէրներ տուած ժամանակ յիշատակել լրագրի անունը և համարը։

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ և 62 առարկաներ
!ՀԱՐԿԱՒՈՐ ՉԷ, այլ ԲԵՐԵԼ ՏՈՒԷՔ!
Ժամացոյցների Մոսկվայի Կենտրօնական Պահեստը
Ուղարկում է { 1 ժամացոյց և նրա հետ 62 առարկայ } միայն 6 ր. 50 կ.
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ բաց՝ տղամարդկանց կամ կանանց՝ անգլիական պողպատից։ Րեմօնտուար։ Մեխանիզմը ամուր աշխատութիւն է և հաւաքված արտասահմանեան վարպետների ձեռքով։ Ժամացոյցի ճշտութիւնը ստուգված է, որի մասին երաշխաւորութիւն է տրվում։ 1) Մօդային շղթայ տղամարդի կամ կանանց պարանոցի համար. 2) Շքեղ արտասահմանեան բրէլօկ. 3) Գրպանի ամերիկական ծալվող մկրատ. 4) Ճանապարհորդական գրպանի թանաքաման. 5—6) Ծալվող գործիք մատիտով և գրչով. 7—31) 25 թերթ շքեղ պօստի թուղթ. 32—56) 25 նոյնպիսի ծրար. 57) Քսակ սաղի կաշուից, բաժանմունքներով, զանազան դրամների համար, և 58—62) Գարնիտուր բաղկացած 3 կրծքի և 2 թևքի կոճակներից շքեղ ձևի, որոնց համար մենք բազմաթիւ շնորհակալութիւններ ստացանք։ Գարնիտուրը առանձին վաճառքով արժէ 2 ր. 50 կ.։
Ուրեմն, դուք 6 ր. 50 կոպէկով ստանում էք 63 շատ հարկաւոր առարկաներ։ Բոլոր այդ իրերը փակ ժամացոյցի հետ 7 ր. 50 կ., իսկ արծաթէ խուլ ժամացոյցի հետ ուղարկվում են 13 ր. 50 կոպէկով։
Արկղի մէջ դարսելը՝ ձրիաբար։ Կատարումը ճշտութեամբ։ Ուղարկվում է վերադիր վճարով։
Առաքման համար պէտք է աւելացնել Եւրոպ. Ռուսաստ.—50 կ., իսկ Ասիակ.—75 կ.։
Լիակատար երաշխաւորութիւն ապրանքի լաւ որակութեան համար։
Պատուէրներն ուղղել՝ Московскому Центральному Складу Часовъ
Москва, д. Виноградова, № 126.
Յ. Գ. Կանխավճար ուղարկողներին, դրամով կամ մարկաներով, ուղարկվում է ձրի իբրև պրէմիա 10 բաց նամակներ, շքեղ կերպով պատրաստված իւղային ներկերով։
Խնդրում ենք չը խառնել Վարշավայի ֆիրմաների հետ։
(ու.) 20—17

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։
Հիւանդների ընդունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան, 5—6 երեկոյեան
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճախճանիձէի։
100—54

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ., 5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.
(ա. օ.) 100—15

ՓՈՂ 100—200 րուբլի ՓՈՂ
ամսական կարող է ունենալ իւրաքանչիւրը։ Պաշտօնը, զբաղմունքը, նոյնպէս որևէ տեղ բնակչութիւն ունենալը արգելք չեն լինում։ Ոչ մի դրամագլուխ ունենալ հարկաւոր չէ։ Մանրամասնութիւնները հաղորդվում են անյապաղ և առանց վարձատրութեան։
Հասցէագրել՝ г. Москва, Почтовый ящикъ 754.
(ու.) 20—17

1865 թ. 1870 թ. 1882 թ. 1896 թ.
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ
1860. Т.Р.А.Р.М. С.ПЕТЕРБУРГЪ.
Իսկականները միայն այս դրօշմով
ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԵԶԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ
ԸՆԿ. Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
ԼՐԻՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
լաւ յատկութեան համար

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ, ՌԻԳԱՅՈՒՄ, ԿԻԵՎՈՒՄ, ՎԻԼՆԱՅՈՒՄ
ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ, ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ, ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ Դ. Վ., ԿԱԶԱՆՈՒՄ, ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿՈՒՄ
ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳՈՒՄ, ԻՐԿՈՒՏՍԿՈՒՄ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, ՏԱՇԿԷՆՏՈՒՄ, ՍԱՐԱՏՕՎՈՒՄ
Նիժեգօրօդեան և Իրբիտեան տօնավաճառներում

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ
կատարում է
„ԼԵՕՊՕԼԴ ՆԵՅՇԵԼԼԵՐ“
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ
(ե. ու.) 50—29